

Олена МИХАЙЛОВСЬКА

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
e-mail: emikhaylovskaya27@gmail.com

Вступ. Події, які трапились останнім часом в Україні внесли корективи практично у всі сфери життя. Вищі навчальні заклади впроваджують та розвивають дистанційну форму навчання і така форма є актуальною. Сучасний період розвитку суспільства характеризується підвищенням ролі інформації у всіх сферах діяльності, високою швидкістю оновлення знань, появою новітніх технологій, нових потреб суспільства та видів професійної діяльності. Останнім часом зростає кількість громадян для яких особливо актуальними є питання доступності, гнучкості та модульності освіти [1-3].

Подібні умови висувають на перший план завдання впровадження нових освітніх технологій, що дозволяють у варіативних формах реалізовувати вимоги Державних стандартів освіти з урахуванням різноманітних та динамічно змінних потреб ринку праці, рівня розвитку виробництва та суспільства, а також індивідуальних потреб та здібностей кожного учня. Це завдання може бути вирішено при впровадженні технологій дистанційного навчання, що постійно вдосконалюються.

Тому важливим аспектом є виділення переваг та недоліків дистанційного навчання. І спробуємо передбачити, що чекати від освіти у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. На даний час в усьому світі швидко поширюється дистанційне навчання з використанням мережі Інтернет, що пропонує унікальну можливість у себе вдома або на своєму робочому місці отримувати нові знання у різних галузях людської діяльності.

Наприкінці XVIII століття в Європі, у зв'язку з появою регулярного поштового зв'язку, виникло таке поняття, як «кореспондентське навчання». Учні поштою отримували навчальні матеріали, спілкувалися з викладачами. Після закінчення курсу вони складали іспити довірений особі або у вигляді курсової роботи. В Україні цей метод навчання з'явився наприкінці XIX століття. Дистанційні методи навчання почали розвиватись підчас появи телебачення та радіо. Це був значний стрибок у розвитку дистанційного навчання, аудиторія навчання зростає у кілька разів. Однак дистанційні методи навчання за допомогою радіо та телебачення мали істотний недолік - учень не міг отримувати зворотний зв'язок від викладача [4].

Перший у світі університет дистанційного навчання був відкритий у Великобританії в 1969 році - Університет Великої Британії. Його назва показувала доступність навчання за рахунок низької ціни та відсутності необхідності часто відвідувати лекційні заняття.

Наприкінці 1980-х доступність персональних комп'ютерів призвела до автоматизації процесів навчання та спростила дистанційне навчання. Перше дистанційне навчання з використанням ЕОМ з'явилось у вигляді різних ігор, з метою підвищення інтересу до навчання [5].

У XXI столітті майже кожній людині доступний комп'ютер і доступ в інтернет, що робить дистанційне навчання швидше і простіше. З'явилась можливість отримувати зворотний зв'язок та спілкуватися з викладачем, незалежно від місця перебування. При появі «швидкого інтернету» з'явилась можливість використовувати «онлайн» семінари для навчання.

Основними завданнями дистанційної освіти є:

- підвищення якості освіти і рівня освіти суспільства;
- реалізація потреб суспільства в освіті.
- управління навчальним процесом;
- підвищення професійної та соціальної мобільності населення, його соціальної та підприємницької активності, розширення кругозору, рівня самоорганізації;
- сертифікація знань;
- відповідність старим формам навчання, прийнятим у навчальному закладі;
- збереження та примноження знань;
- організація доставки навчального матеріалу;
- організація зворотного зв'язку між учнем і викладачем під час навчання;

– розвиток єдиного освітнього простору, маючи на увазі забезпечення можливості отримання нострифікованої освіти в будь-якій точці обраного простору.

Головні цілі дистанційної освіти:

- надання студентам, школярам, людям, які втратили роботу, військовим фахівцям, будь-кому, хто виявив бажання навчатися, рівних освітніх можливостей у будь-якому місці;
- можливість отримання знань паралельно з основною діяльністю;
- підвищення рівня освіти та перепідготовки кадрів інших освітніх установ за рахунок великої кількості освітнього та наукового потенціалу провідних інститутів, університетів, провідних галузевих центрів підготовки, академій, інститутів підвищення кваліфікації, недоступних у цій галузі;
- збереження високої якості освіти при забезпеченні його доступності;
- зменшення вартості навчання;
- скорочення часу на навчання за рахунок економії часу;
- розширення освітнього середовища учня за рахунок застосування сучасних засобів, електронних бібліотек тощо;
- інтеграція з заочною та очною формами навчання;
- створення умов для безперервної освіти [6,7].

Удосконалення організаційних форм дистанційного навчання пов'язане з використанням інформаційних та комунікаційних технологій, що мають значний дидактичний потенціал, який може бути реалізований при використанні електронних освітніх ресурсів (для пред'явлення навчальної інформації, поточного контролю тощо) та широкому застосуванні комунікаційних технологій для постійного моніторингу та управління освітнім процесом. Застосування інформаційних та комунікаційних технологій у дистанційній освіті здатне певною мірою вирішити організаційні проблеми, пов'язані з формуванням корпоративних зв'язків учнів та залученням їх до професійної освіти. У той же час використання нових інформаційних та комунікаційних технологій у системі дистанційного навчання, що потенційно виступають засобом інтенсифікації навчального процесу, не є самоцілью. Це лише засіб інтенсифікації навчального процесу. Більшість досліджень сучасних науковців орієнтована на модель заочного навчання, прийняту у вищій освіті, якій студент приділяє менше часу. При цьому викладач менше часу приділяє розробці навчальних та методичних матеріалів, адаптації технологічних та технічних засобів інформатизації процесу навчання та його оточення. Що до дистанційної форми навчання, то вона вимагає більшого часу для практичного навчання і вимагає розробки та використання специфічних методів організації навчального процесу.

На тлі динамічного розвитку інформаційних навчальних засобів та технологій, телекомунікаційного, комп'ютерного обладнання впровадження дистанційного навчання у педагогічну практику закладів професійної освіти відбувається безсистемно, викликаючи зниження довіри до цієї перспективної форми навчання. Проведений аналіз розвитку дистанційного навчання в установах дозволяє виділити низку наступних протиріч:

– між підвищеним попитом на освітні послуги категорій громадян, для яких особливо актуальними є питання доступності, гнучкості та модульності освіти, потребою у розширенні спектру форм організації індивідуальної освітньої діяльності, інтерактивних методів організації навчального процесу та відсутністю теоретичного та практичного досвіду, готовності освітніх установ надавати необхідні послуги в умовах ринку праці, що швидко змінюються,

– між широкомасштабним та стихійним емпіричним впровадженням дистанційного навчання на основі інтерактивних методів управління навчальним процесом, комп'ютерних програмно-навчальних засобів та відсутністю системного підходу до проектування, побудови та експлуатації систем дистанційного навчання, типових моделей та компонентів системи,

– між потребою в педагогічних кадрах, що мають кваліфікацію, достатню для організації дистанційного навчання в установах початкової та середньої професійної освіти, та відсутністю відповідної концепції та програм їх підготовки.

Дистанційне навчання — цілеспрямований процес інтерактивної опосередкованої взаємодії того, хто навчається та навчає між собою та із засобами навчання, заснований на застосуванні освітньої політехнології, що включає педагогічне, інформаційне, комунікативне та інше забезпечення [7].

Інфраструктура дистанційного навчання - комплекс служб та систем, що формують та реалізують політехнологію дистанційного навчання у певних умовах з метою максимально ефективно організації навчального процесу.

Система дистанційного навчання - спеціальним чином організований комплекс педагогічних, матеріально-технічних та організаційних елементів, що реалізує зміст та процес інтерактивної опосередкованої взаємодії учня, навчального та засобів навчання.

У зарубіжній літературі з дистанційної освіти та дистанційного навчання існує безліч термінології: elearning, електронне навчання, віртуальне навчання, змішане навчання, мережеве навчання, TEL (technology enhanced learning—навчання з використанням технічних засобів), CBT (computer-based training-навчання) за допомогою комп'ютера), WBT (web-based training-навчання на основі мережі Інтернет), WSCL (web-supported collaborative learning – мережна підтримка спільного навчання), мобільне навчання, віртуальне навчання тощо. Подібна велика кількість термінології, пов'язана з дистанційною освітою та дистанційним навчанням, що свідчить про досить високий рівень розвитку дистанційної освіти в університетах низки зарубіжних країн [8].

Порівняльний аналіз діяльності університетів країн Європи та США, що реалізують дистанційну освіту, показав головні відмінності північноамериканської та європейської шкіл дистанційної освіти. На початковому етапі їх розвитку перша спочатку була орієнтована нові освітні технології, друга ж була надбудовою над традиційною освітою. Технологічна різниця у процесі інформатизації вищої освіти між США та країнами Західної Європи почала стиратися до середини 90-х років ХХ століття, коли європейські університети активно використовували сучасні інформаційні технології. Сьогодні основна відмінність між дистанційною освітою у США і у західноєвропейських країнах полягає у частці участі держави. Якщо у США дистанційна освіта в основному фінансується приватним капіталом, то в Європі - державними асигнуваннями. Розвинені країни (США, Канада, країни Західної Європи), прагнучи до експорту своєї дистанційної освіти до інших країн, вважають її престижною та затребуваною. Тому експорт дистанційної освіти приносить значний прибуток, та спонукає провідні вищі навчальні заклади світу вдосконалювати технології дистанційного навчання для підвищення рівня своєї конкурентоспроможності у світовому освітньому просторі.

Болонський процес є пріоритетним напрямом глобалізації у вищій освіті, що підтримується державою. Його використання передбачає підвищення якості послуг, наданих вищими навчальними закладами, підвищення рівня наукової дослідницької роботи до загальноосвітньої, виведення вищої освіти та фахівців на конкурентоспроможний рівень на світовому ринку. На даний момент принципи Болонської угоди виконано недостатньо, не повною мірою реалізуються більшість із вимог, що пред'являються європейськими партнерами. Низький рівень реалізації полягає: у небажанні деяких університетів відходити від звичної форми функціонування навчальних закладів; з великим обсягом роботи з документами та методологічною базою для можливості здійснювати міжнародні обміни; у слабкій поінформованості населення про сутність Болонського процесу та його наслідки для абітурієнтів та студентів, а тому упередженого ставлення до реалізованих їм ступенів; у побоюванні роботодавців отримати не пристосованих до професійної діяльності випускників; у відсутності гнучкої та різноманітної системи освітнього субсидування та кредитування студентів на тлі низького рівня доходів значної частини населення. Водночас існують різноманітні можливості для вирішення труднощів при реалізації принципів Болонського процесу.

Країни Азії, практично пропустивши початковий технологічний етап розвитку дистанційної освіти, в даний час активно залучають інформаційні технології до реалізації принципів дистанційної освіти [9]. Національні системи дистанційної вищої освіти у цих країнах (Китай, Індія, Туреччина, Пакистан, Індонезія, Таїланд та ін.) більш доступні для громадян в економічному плані, ніж американські чи європейські. Тим не менш, незважаючи на недостатньо високий рівень престижності у світі дистанційної освіти країн, що розвиваються, їх глобальний вплив на розвиток дистанційної освіти з кожним роком зростає. Так, наприклад, на даний час Індія та Китай впевнено лідирують за кількістю студентів, отже, обрані ними моделі навчання визначатимуть економічні та технологічні зміни системи вищої освіти у недалекому майбутньому (табл. 1).

У традиційних освітніх установах реалізацією дистанційного навчання займаються відповідні підрозділи (факультети, центри дистанційної освіти). У них створюються відділи з розробки навчальних матеріалів, відео- та аудіо-посібників, навчальних теле- та радіо- передач. При цьому кожен освітній заклад змушений створювати свої власні навчальні матеріали, які не в достатній мірі гарантують досягнення необхідного педагогічного результату. На відміну від традиційного заочного навчання, при розвиненій інфраструктурі дистанційного навчання з'являється можливість доповнити організацію освітнього процесу: засобами організації повноцінної оперативної роботи учня з викладачем та засобами навчання, що підтримують індивідуальну освітню траєкторію; засобами забезпечення рейтингової системи мережевого моніторингу знань учнів на кожному з етапів навчання; засобами, що забезпечують комунікацію учнів.

Порівняльний аналіз розвитку дистанційної освіти

Критерій	США, Європа	Азія
Рівень розвитку технологій дистанційного навчання	Високий	Середній/низький
Технологія переходу показників в інші країни	Присутня	Майже відсутня
Рівень затребуваності випускників на ринку праці	Високий	Високий
Якість дистанційної освіти	Висока	Середня/низька
Доступність дистанційної освіти	Високий	Високий
Інвестиції в дистанційну форму навчання	Приватні	Державні
Рівень затребуваності дистанційного навчання на ринку освітніх послуг	Високий	Дуже високий
Середній вік студентів	Старше 35 років	Молодше 30 років

На відміну від дистанційної заочна форми освіти передбачає самостійне вивчення матеріалу студентом на основі індивідуального навчального плану, що розробляється освітньою установою, вивчення необхідної літератури та методичних вказівок, індивідуальне виконання контрольної роботи та складання іспиту в кінці семестру.

Чисельність учнів за дистанційними технологіями зростає швидше за кількість студентів денних відділень. За оцінками Міжнародної Ради з дистанційного навчання, в даний час налічується понад 10 млн. студентів, які навчаються дистанційно без відриву від основного виду діяльності.

Аналіз теоретичних засад дистанційного навчання з урахуванням особливостей їх застосування у початковій та середній професійній освіті дозволив систематизувати виділені підсистеми забезпечення дистанційної освіти (рис. 1).

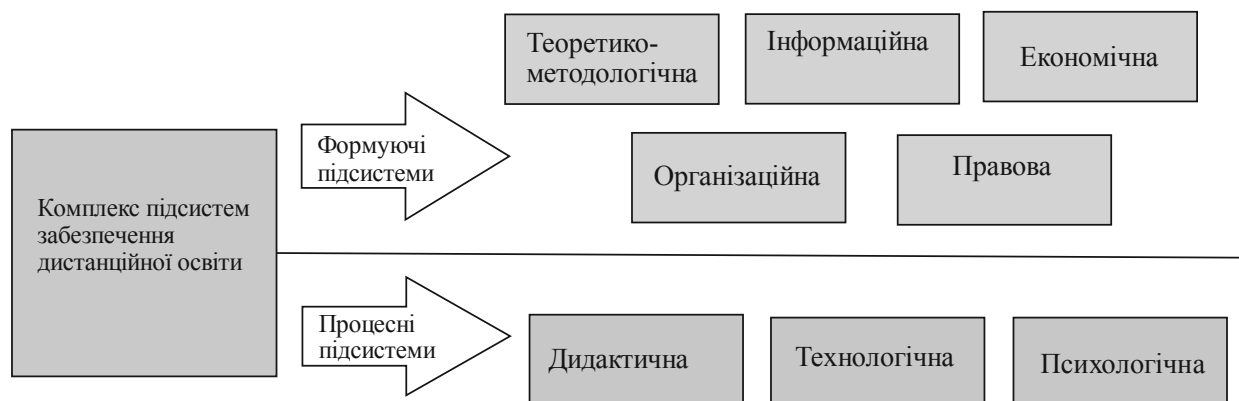

Рис. 1 Система компонентів забезпечення дистанційної освіти

Управління розвитком дистанційного навчання у професійній освіті може бути ефективним лише тоді, коли застосування сучасних освітніх технологій, інноваційних методів викладання та навчання, становлення відповідних організаційних структур та форм, розробка нових економічних механізмів у сфері освіти здійснюються у єдності та взаємодії. Проблеми вдосконалення навчального процесу, механізмів його фінансування, розвитку організаційних форм не можуть вирішуватись ізольовано. Ці проблеми повинні розглядатися та вирішуватись як компоненти єдиного процесу формування цілісної системи дистанційного навчання [10]. Тривалість дистанційного навчання навіть за його інтенсивної організації, все ж таки вимагає більших витрат часу, ніж очне, а в деяких випадках воно менш ефективне. Головна проблема полягає в тому, що учням надано більшість часу на самостійне опрацювання матеріалу. Більшість учнів не мають достатнього рівня самоорганізації. Так, за результатами досліджень лише 15% людей здатні пройти у формі відкритого дистанційного навчання повний курс до отримання диплома. Будь-яке спілкування через Інтернет, це опосередковане спілкування.

Для більш глибокого сприйняття знань потрібно використовувати нові можливості та методики реалізації повноцінного опосередкованого особистісного спілкування на фізичному та психічному стані учня. Цей фактор має особливим чином враховуватись при розробці нормативної бази дистанційного навчання. Є низка навчальних дисциплін, для яких дистанційні форми навчання не можуть застосовуватися повною мірою. Дистанційне навчання не може забезпечити в системі освіти набуття навичок та умінь ручної праці, що формуються у навчальних майстернях професійних коледжів. Однак з іншого боку ще не накопичено достатній досвід у застосуванні нових педагогічних та інформаційних технологій навчання. Але разом з тим, слід визнати, що розвиток дистанційного навчання - це лише початок пошуку нових, нестандартних рішень у певному освітньому середовищі, яке з одного боку ще не готове прийняти нові технології навчання, але з іншого - об'єктивно прагне відповідати тенденціям розвитку сучасної професійної освіти. Дистанційне навчання розвивається поетапно. Воно еволюціонує разом з інформаційними технологіями, мультимедійними та імітаційними засобами навчання, які стають визначальним фактором для використання нових педагогічних технологій. Технологій дистанційного навчання, у свою чергу, запізнюється через інертність освітніх систем та їх недостатнє фінансування. Проектування системи дистанційного навчання передбачає наступні три фази: аналіз, проектування, впровадження. Перехід від однієї фази до іншої визначається контрольними точками, що включають набір цілей, які мають бути досягнуті в ході виконання робіт фази, та набір документів та вимог до їх змісту, що розробляються на даній фазі. При цьому вихідні документи однієї фази є вхідними для наступних. При плануванні робіт кожної фази необхідно визначити, цілі, досягнення яких визначає успіх фази, вхідні та вихідні дані, склад виконавців.

При проектуванні системи ДО та взаємодії її суб'єктів, виділено такі ключові функціональні підсистеми (рис.1):

1. Методична підсистема, орієнтована на самостійну розробку повноцінних дидактичних матеріалів методичних вказівок, задачників, лабораторних практикумів та іншої навчальної документації на основі федеральних та регіональних освітніх стандартів.

2. Психолого-педагогічна підсистема - підсистема, що забезпечує формування варіативних траєкторій навчання, індивідуальну роботу з суб'єктами.

3. Програмно-апаратна підсистема - формування, експлуатація, технічне обслуговування технічних засобів дистанційної освіти, автоматизація планування організації навчального процесу, підключення до зовнішніх інформаційних мереж.

4. Підсистема якості, яка відслідковує задоволеність процесом та умовами навчання в даній освітній установі на основі формування їх рейтингу, створення системи незалежної оцінки якості навчання, системи атестації та педагогів.

5. Підсистема маркетингу, що займається вивченням та аналізом ринку праці, ринку освітніх послуг у регіоні, реакції споживачів (молоді, дорослого населення, економічних та соціальних структур) на появу нових видів освітніх послуг та можливостей їх реалізації. Сьогодні функції маркетингової служби, як правило, беруть на себе керівники конкретних освітніх установ. Але можна прогнозувати, що з ускладненням ринків освіти маркетинг виділиться в самостійну структуру послуг.

Розглянемо переваги і недоліки дистанційної освіти.

Перевагами дистанційного навчання є доступність. Учень або студент може перебувати в будь-якому місці та навчатися онлайн у найкращих університетах світу та у найгеніальніших викладачів. Все, що потрібно – це стабільний інтернет, смартфон чи ноутбук та бажання.

Наступною перевагою дистанційного навчання є гнучкість. Частіше дистанційне навчання відбувається у таких форматах: онлайн-зустрічі в реальному часі та відеозаписи. Це дозволяє учням та студентам гнучко планувати освітній процес з огляду на особисті особливості та легко поєднувати навчання з роботою. Масовість також можна назвати перевагою дистанційної освіти. Онлайн-університети не вимагають аудиторій. Отже, одночасно навчатися і здобувати освіту дистанційно зможе необмежена кількість студентів.

Онлайн-курси в усьому світі коштують дешевше, ніж заняття в аудиторіях. І це важлива перевага дистанційного навчання. При дистанційному навчанні можна економити час, який витрачався на дорогу до навчального закладу. Одна із найбільших переваг дистанційної освіти – його доступність для людей з обмеженими можливостями. Вони можуть проходити навчання у коледжі чи університеті, освоювати сучасні професії, не виходячи з дому. Це дає їм можливість знайти у майбутньому роботу та підвищити якість свого життя.

До переваг та недоліків дистанційної освіти одночасно можна віднести проблему підтримання високого інтересу студентів до навчання.

Багато платформ дозволяють використовувати інтерактивні прийоми в освітньому процесі, а також нові технології. І ця тенденція лише зростатиме.

Використання дистанційної освіти також має недоліки, що опитування студентів та уважне вивчення виявляють «мінуси» такої освіти.

Стабільний інтернет та технічне забезпечення – перші у списку недоліків дистанційної форми навчання. Не всі учні та студенти нажаль в повній мірі забезпечені технічними засобами навчання та стабільним інтернетом. Онлайн-навчання підходить не для всіх спеціальностей. У вищих навчальних закладах де студенти навчаються на спеціальностях медичного спрямування, ветеринарії та хімії дистанційно вивчати можна лише лекційний матеріал. Такі спеціальності потребують практичної підготовки. При дистанційному навчанні у учнів та студентів виникають проблеми з комунікацією між собою та викладачами [4].

Негативним моментом є те, що дистанційне навчання позбавляє можливості повноцінно спілкуватися, обмінюватися емоціями, народжувати нові ідеї. Зникає студентське життя як явище. Також при навчанні онлайн викладачі задають більше матеріалу для самостійного вивчення та збільшують обсяги домашньої роботи. Отже, час, зекономлений на дорогу, витрачається на додаткове навантаження на навчання. Ще одним негативним аспектом є відсутність контролю.

На перший погляд це здається перевагою дистанційного навчання, але насправді вимагає від студента високої мотивації та відповідальності. Дефіцит уваги, який спостерігається у більшості сучасних молодих людей, заважає повністю поринути у процес навчання. Особливо якщо лекції йдуть у записі. Академічна освіта забезпечує високий рівень знань із обраної спеціальності. За рахунок додаткових предметів вона розширює кругозір людини, вчить логічно та образно мислити. Акцент лише на необхідні з професійного розвитку предмети обмежує розвиток особистості людини. Соціальні групи, які потребують та готові отримати інформацію під час дистанційного навчання, умовно діляться як за потребою в даній освітній формі, і за доступом до вищої освіти. До першої категорії можна віднести тих, хто бажає отримати першу вищу освіту, додаткову вищу освіту, другу вищу освіту; хоче досягти успіху у новій сфері діяльності; змушений отримувати нову спеціальність у зв'язку із звільненням чи скороченням; отримав дипломи багато років тому, але не працював за фахом; потребує підвищення кваліфікації через отримання нових знань про наукових, технічних та культурних здобутках у відповідних галузях; бажає здобути освіту у вітчизняному чи зарубіжному ВНЗ, що знаходиться далеко від місця проживання; постійно прагне до підвищення свого інтелектуального та культурного рівня тощо.

До другої категорії можна віднести тих, хто має низькі матеріальні можливості; не може здобувати освіту в традиційній формі навчання за специфікою професійної діяльності; мешкає у географічно віддалених від навчальних закладів регіонах країни; проходить службу в армії; перебуває у декретній відпустці з догляду за дітьми чи хворими родичами; має обмежені фізичні можливості. У зв'язку з цим соціальним запитом формуються та апробуються моделі дистанційного навчання на базі вже існуючих навчальних закладів. Це можуть бути як самостійні центри/інститути дистанційного навчання, так і факультети/відділення/кафедри дистанційного навчання, що організують підготовку за низкою напрямків у вже функціонуючих державних чи недержавних вузах.

Домінуюче становище на ринку освітніх послуг займатимуть інноваційні організаційні структури дистанційного навчання ВНЗ, здатні забезпечити виконання комплексу вимог:

- забезпечити підготовку затребуваних на ринку праці конкурентоспроможних фахівців;
- легко маневрувати викладацькими ресурсами, що забезпечують гнучкість в організації освітнього процесу за збереження за провідними кафедрами вузу наукового та методичного контролю якості освітніх послуг;
- забезпечити можливість реалізації освітніх послуг для дорослих у межах різних форм освіти з використанням традиційних та інноваційних технологій навчання;
- мати широкі можливості у просуванні освітніх послуг до їх споживача і мати високу конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг, що досягається за рахунок оптимізації невиробничих видатків.

Репрезентативний перелік проблем сфери освіти, що вимагають негайного вирішення виглядає наступним чином: відсутність якісного прогнозування потреб ринку праці; відсутність вільної конкуренції на ринку професійної освіти, наявність диспропорцій та зайвого дублювання у підготовці кадрів; відсутність оптимального переліку професій та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка кадрів; слабка матеріально-технічна база професійних навчальних закладів; низький статус науки, розрізненість наукових досліджень, які здійснюються у вузах, академічних та галузевих інститутах;

відсутність умов безперервного професійного зростання педагогічних працівників; відсутність прозорості міжбюджетних відносин, нецільове використання коштів, що виділяються на освіту; відірваність педагогічної науки від запитів освітньої практики; недосконалість моделі управління освітою, відсутність гласності та прозорості обговорення та прийняття управлінських рішень [6].

В умовах вищої освіти, реалізованої з перевагами використання дистанційних освітніх технологій, вимоги, що пред'являються до рівня розвитку суб'єктних якостей студента, особливо великі. В теж час специфіка дистанційного навчання така, що умови навчання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу, обмежені і при нижньому та вихідному рівні. Та подальше його становлення як суб'єкта навчально-професійної діяльності досить проблематично.

Важливою умовою подолання негативних аспектів впровадження в освітню практику дистанційних освітніх технологій і ефективності їх використання є формування інформаційної культури особистості, що навчається. В той же час умови для становлення суб'єкта навчально-професійної діяльності як носія інформаційної культури в системі дистанційного навчання в даний момент недостатні. Впровадження дистанційних освітніх технологій в практику вищої освіти провокує безліч проблем і викликає неоднозначне ставлення до цього в суспільних колах. Зокрема навчальні програми нерідко створюються на досить низькому педагогічному рівні і не відповідають психолого-педагогічним вимогам. На даний час майже не створено задовільної, з пізнавальної точки зору, педагогічної теорії про ролі та функції телеінформаційних засобів в освіті. Не всі вищі навчальні заклади, що мають дистанційну форму навчання, забезпечують підготовку професорсько-викладацького складу до роботи в специфічних умовах дистанційного навчання. Разом з тим розвиток дистанційного навчання стримується цілим комплексом причин: суперечливість існуючих теоретичних та методичних підходів до дистанційної освіти; недовіра до інтерактивних методів навчання чи навпаки надмірне захоплення ними; висока вартість підключення до інформаційно-освітніх порталів та отримання електронних версій навчальної літератури; брак викладачів (т'юторів); велика кількість освітніх порталів із неякісною навчальною інформацією.

Для зниження впливу причин, що стримують розвиток дистанційного навчання, на даний час використовується цілий комплекс заходів, передусім, до яких належать: розвиток телекомунікаційних засобів передачі даних; розширення та вдосконалення змісту освітніх порталів; розвиток технологій та методів дистанційної освіти; збільшення кількості електронних підручників; удосконалення системи управління дистанційною освітою.

Дистанційний освітній процес повинен здійснюватися через реалізацію інтегрованих курсів, які складаються із спеціально підібраних з урахуванням індивідуальних характеристик особи студента модулів. Модулі включають інформацію з різних дисциплін, у тому числі про ціннісні орієнтири, що забезпечують не тільки успішне входження в соціум, а й зростання цінності фахівця в силу сформованих у нього ціннісних переконань адекватних вимогам суспільства загалом, професійної етики та очікувань роботодавця. Самі модулі структуровані відповідно до необхідності реалізації розглянутих нами напрямів підготовки спеціаліста на основі дистанційного навчання: адаптація, саморозвиток та формування цінностей особистості студентів. Проблема підвищення ефективності дистанційної освіти існує у зв'язку з наступними обставинами: навчання, що передбачає віддаленість суб'єктів освітнього процесу у просторі та часі, обмежує їх взаємовплив шляхом безпосереднього спілкування. В результаті досить важко оцінити особливості інтелектуального розвитку студента, а історія його особистісного та професійного розвитку може бути не об'єктивно представлена. Звідси випливають помилки під час виборів модульних маршрутів навчання.

Висновки. Онлайн-освіта — це можливість для багатьох студентів отримати знання в закладах освіти, незважаючи на всі переваги та недоліки дистанційного навчання.

Можна виділити позитивні зміни у розвитку освіти: впровадження доповненої реальності у освітній процес; елементи гри під час навчального процесу; онлайн-екскурсії та практики в лабораторіях; використання 3D-принтера; розробка нової системи контролю знань, для складання іспитів дистанційно; посилення ролі викладачів у передачі знань. Інтелектуальний та культурний потенціал суспільства вимагає підвищеної уваги як із боку соціуму в цілому, так н з боку освіти. Необхідні нові технології, серед яких особливе місце знімають дистанційну освіту та навчання. Кількість людей, які потребують навчання, на сучасному етапі значно зросло як через об'єктивні, так і суб'єктивні потреб. Сьогоднішній день вимагає компетентних фахівців, які могли б не тільки реалізовувати свої знання на ринку праці, а й продемонструвати постійну готовність до самоосвіти та самонавчання. З одного боку – об'єктивна залежність від природи, суспільства та економічного стану, а з іншого – можливості особистісного зростання у виробленій духовно-моральній ціннісній системі.

З метою усунення недоліків в системі дистанційної освіти треба: розробити цілісну психолого-педагогічну концепцію комп'ютерного навчання; впровадити навчальні матеріали для мережових освітніх курсів з використанням усіх переваг гіпертекстового уявлення (вони повинні бути структурованими, взаємопов'язаними між собою, мати зручну навігацію містити посилання на додаткові навчальні та довідкові матеріали) та мультимедійних технологій; поступово виховувати культуру використання інформаційних ресурсів WWW, культуру спілкування в мережі; забезпечити відповідність обраній освітньої технології та рівня інтелектуального та особистісного розвитку студента (насамперед його суб'єктної зрілості); організувати курси підготовки професорсько-викладацького складу до роботи у системі дистанційного навчання.

Список використаних джерел:

1. Сайт Американського інституту національних стандартів/American National Standards Institute. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.ansi.org>.
2. Пильгун Лариса. Дослідження самоорганізації та гуртування українського суспільства під час війни/ 16 лист. 2022 р/: [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.ukreval.org/post>.
3. Barker, B. O., Frisbie, A. G., Patrick, K. R. Broadening the definition of distance education in light of the new telecommunications technologies. The American Journal of Distance Education, №3(1), 1989. pp.20-29.
4. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.
5. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти: затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>.
6. Толочко В.М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні: [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php.
7. Муковіз О. П. Основи дистанційного навчання у початковій освіті: [навчально-методичний посібник]. Умань: Візаві, 2018. 128 с.
8. Самойленко О.М. Поняття дистанційної освіти та дискусії навколо неї. Збірник наукових праць. Херсон : «Міськдрук», 2011. С. 61.
9. Вишнівський В.В., Гніденко М.П., Гайдур Г.І., Ільїн О.О. Організація дистанційного навчання. Створення електронних навчальних курсів та електронних тестів. Київ: ДУТ, 2014. 140 с.
10. Триус Ю.В., Герасименко І.В. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. Теорія та методика електронного навчання: зб. наук. праць. Випуск III. Кривий Ріг, 2012. С. 299–308.